

Sygn. akt I CK 220/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący)

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

SSN Tadeusz Żyznowski

w sprawie z powództwa (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej V Oddział w W. przeciwko W. K. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 grudnia 2005 r., kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 9 września 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 8 października 2003 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda 85 737,95 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 4 stycznia 2002 r., oddalił powództwo o odsetki za okres od 19 maja 2000 r. do 3 stycznia 2002 r., umorzył postępowanie co do kwoty 31 208,43 zł na skutek cofnięcia powództwa, nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności w zakresie, w jakim zasądził roszczenie

uznane przez pozwanego (189,57 zł z ustawowymi odsetkami) i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że W. K. i A. O. prowadzili - na podstawie umowy spółki cywilnej z dnia 20 grudnia 1991 r. - działalność gospodarczą pod nazwą „K.(...)”. Dnia 12 maja 1993 r. wspólnicy, prowadzący wówczas działalność gospodarczą pod nazwą „Centrum (...)”, zawarli z powodowym bankiem umowę rachunku bankowego.

Dnia 10 października 1999 r. zmarł A. O. Żona zmarłego B. O. powiadomiła powoda pisemnie dnia 28 października 1999 r., że jest jedyną spadkobierczynią A. O. i zastrzegła, że pozwany od śmierci wspólnika podejmuje działania bez jej zgody.

Bank został powiadomiony pisemnie o śmierci A. O. także przez pozwanego. Ponadto został też poinformowany przez niego, że pieniądze znajdujące się na rachunku bankowym będą wykorzystywane na bieżące wydatki „Centrum (...)”, do czasu zakończenia działalności w dniu 1 lutego 2000 r. Pozwany zwrócił się także do powoda o wyrażenie zgody na dysponowanie pieniędzmi zgromadzonym na rachunku bankowym i złożył zlecenie przeniesienia ich na inne konto oraz likwidację dotychczasowego rachunku. Bank, po uzyskaniu opinii prawnej, wykonał zlecenie.

Dnia 19 maja 2000 r. B. O. zażądała od powoda, przedstawiając postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po A. O., wypłacenia połowy sumy pieniędzy zgromadzonych na rachunku bankowym założonym przez wspólników spółki. Powód odmówił i dopiero po wydaniu wyroku z dnia 5 grudnia 2001 r., którym Sąd Okręgowy w W. w sprawie I C (...) zasądził od niego na rzecz B. O. 106 946,38 zł z ustawowymi odsetkami, zadośćuczynił jej żądaniu.

Wszczęte przez powoda postępowanie w celu uregulowania w drodze ugody dochodzonego roszczenia nie przyniosło rezultatu, ponieważ pełnomocnik powoda nie wyraził zgody na zawarcie ugody.

Sąd Okręgowy uznał, odwołując się do wyroku wydanego w sprawie I C (...), że mający charakter współwłasności łącznej majątek spółki cywilnej – na skutek jej rozwiązania z powodu śmierci A. O. - uległ przekształceniu we współwłasność ułamkową (art. 875 k.c.). To oznacza, że pozwany i B. O., jako spadkobiercy zmarłego wspólnika, byli uprawnieni do otrzymania po ½ części wkładu pieniężnego zgromadzonego na rachunku bankowym. Pozwany, pobierając cały wkład, uzyskał zatem bez podstawy prawnej korzyść majątkową wartości 116 946,38 zł (1/2 z 233 892,76 zł). Wypłata tej kwoty stanowiła świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. Sąd nie dopatrywał się powodów do oddalenia powództwa na podstawie art.

411 k.c., jak i stwierdzenia wygaśnięcia obowiązku zwrotu korzyści przez pozwanego na podstawie art. 409 k.c.

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem zmienił orzeczenie Sądu pierwszej instancji w części uwzględniającej roszczenie i oddalił powództwo w tym zakresie oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd odwoławczy uznał, że rachunek bankowy, który posiadali wspólnicy spółki cywilnej, miał charakter rachunku wspólnego łącznego. Oznacza to, że wspólnicy mogli dysponować zgromadzonym na nim wkładem tylko wspólnie. Z istoty tego rodzaju rachunku wynika bowiem, że świadczenie banku wobec jego posiadaczy ma charakter świadczenia niepodzielnego. Pozwany i B. O., która wstąpiła w prawa zmarłego męża, jako uprawnieni do świadczenia niepodzielnego mogli - zgodnie z art. 381 k.c. - każdy z nich żądać spełnienia całego świadczenia. Jednakże wobec sprzeciwu B. O., powód zobowiązany był świadczyć obu wierzycielom łącznie albo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego. Powód, spełniając świadczenie niepodzielne do rąk pozwanego, nie może skutecznie domagać się od niego zwrotu jego części na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

W kasacji, opartej na obu podstawach z art. 393¹ k.p.c., pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie art. 405 i art. 410 § 2 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, art. 197, art. 198, art. 199 w zw. z art. 863 § 1 i 3 oraz 875 § 1 k.c. art. 872, art. 381, art. 379 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie oraz obrazę art. 365 § 1 w zw. z art. 391 k.p.c. Powołując się na te podstawy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji pozwanego bądź o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Źródłem bezpodstawnego wzbogacenia mogą być różne zdarzenia. Sąd Najwyższy dał temu wyraz w niepublikowanym wyroku z dnia 23 listopada 1998 r., II CKN 58/98, stwierdzając, że odpowiedzialność z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia obciąża wzbogaconego niezależnie od tego, w wyniku jakiego zdarzenia uzyskał korzyść majątkową. Może ona powstać w wyniku działania wzbogaconego, jak i nawet wbrew jego woli, z jego dobrą lub złą wiarą. Może być także rezultatem czynności zubożonego, osób trzecich, a nawet sił przyrody.

Sąd Apelacyjny, rozstrzygając sprawę, nie dostrzegł znaczenia spełnienia świadczenia przez powodowy bank na podstawie wyroku wydanego w sprawie I C (...)

z punktu widzenia przypisania pozwanemu odpowiedzialności wobec powoda na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Wierzytelność z tytułu rachunku bankowego, założonego przez wspólników spółki cywilnej, niewątpliwie należała do majątku spółki. Podlegała ona zatem rozliczeniu między pozwanym a B. O. - na skutek rozwiązania spółki z powodu śmierci A. O. i przekształcenia się jej majątku ze współwłasności łącznej we współwłasność ułamkową - w ramach podziału majątku spółki (art. 875 k.c.).

Tymczasem całą kwotę przechowywaną na rachunku bankowym - co jest bezsporne w sprawie - otrzymał pozwany. Jednocześnie powodowy bank, wykonując prawomocny wyrok wydany w sprawie I C (...), wypłacił także B. O. z tytułu prowadzonego rachunku bankowego byłych wspólników kwotę odpowiadającą jej udziałowi w majątku spółki. Na skutek wykonania wyroku wydanego w sprawie I C (...) nastąpiło przesunięcie majątkowe kosztem banku. Poza wypłaconą w całości pozwanemu kwotą przechowywaną na rachunku bankowym (233 892,76 zł), powód ponadto wypłacił bowiem B. O. kwotę 116 946,38 zł.

Wypłacona przez bank należność na podstawie wymienionego wyroku spowodowała uzyskanie przez pozwanego korzyści majątkowej kosztem banku. W. K. uniknął bowiem w ten sposób przekazania B. O. należności z tytułu wierzytelności z rachunku bankowego, do której w ramach podziału majątku spółki pozwany i B. O. byli uprawnieni w równych częściach.

Uzyskana przez pozwanego korzyść majątkowa nie znajduje żadnego usprawiedliwienia prawnego. Jest oczywiste, że pozwany, na którym spoczywa obowiązek rozliczenia z B. O. wierzytelności z tytułu rachunku bankowego byłych wspólników spółki cywilnej, nie może dokonać tego kosztem majątku powodowego banku. Zachodzą zatem przesłanki - przewidziane w art. 405 k.c. - uzasadniające żądanie zasądzenia dochodzonej przez powoda kwoty na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

To oznacza, że zarzut skarżącego, iż zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 405 k.c. okazał się trafny. Jednocześnie wystarczy on do uznania pierwszej podstawy kasacyjnej za usprawiedliwioną i czyni zbędnym ustosunkowywanie się do pozostałych zarzutów kasacji. Jednakże wobec niezbadania podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 409 k.c. niezbędne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w celu ustalenia, czy

uzyskana bezpodstawnie przez pozwanego korzyść majątkowa stanowi jeszcze aktualne wzbogacenie.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy - na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) - orzekł, jak w sentencji wyroku.